

PODRŠKA, USMERAVANJE I MATERIJALNO OBEZBEĐENJE VANNASTAVNE AKTIVNOSTI VOJNIKA

Pukovnik *Živko MALI*

Uspešno usvajanje znanja, veština i navika ne može se više ni zamisliti bez aktivnog odnosa prema određenim sadržajima svih učesnika u nastavnom procesu. Svesnost i aktivnost u tom procesu omogućavaju da se više angažuju snage učesnika, osigura trajnost znanja, veština i navika i istovremeno razvije potrebna samostalnost, samoinicijativnost i druge neophodne odlike pripadnika Armije. Takav zahtev proističe i iz buduće uloge čoveka u ratu.

Iako je ovo poznato, u praksi se ne čini dovoljno da se osnovne komponente ovog stava sprovedu u život. To što vojnik na času odgovara na postavljeno pitanje, ili ga čak i sam izlaže i objašnjava, još uvek ne predstavlja punu aktivnost. Veliki broj jedinica je u tom pogledu otišao znatno napred. Negde oko 20% vojnika više nisu samo slušaoci programa političkog obrazovanja već i izvođači — predavači, informatori. To je korak napred. Iako su oni daleko slabiji nastavnici od svojih starešina, njihova aktivnost daje veće rezultate.

Aktivnost vojnika u nastavnom procesu, u obuci i vaspitanju uopšte, sada je drukčija — više misaona gde vojnik istovremeno sa nastavnikom aktivno učestvuje u nastavi.

Za vaspitanje ličnosti veoma je važno kako se saznaje i uči. Nije dovoljno samo obezbediti naučnost nastavnog sadržaja, nego i takve uslove, odnose, uopšte položaj vojnika koji će mu omogućiti da taj sadržaj prihvati i usvoji. Daleko je lakše brinuti se samo o tome da se predavanje dobro izloži, nego se brinuti još i o aktiviranju vojnika. Podsticanje vojnika da se uključe u obrazovni i vaspitni proces i stvaranje interesa za rad i napore predstavlja, u stvari, »dodatni« napor za svakog starešinu. No da bi se vojnik podstakao da razmišlja, učestvuje u diskusiji, treba pratiti čitavo njegovo reagovanje, diskusiju i mišljenja. Naravno da to nije ni malo lako, ali bez toga nema punog uspeha u obuci i vaspitanju.

Ima li opravdanja nadati se ovakvom aktivnom odnosu vojnika u procesu obuke i vaspitanja za vreme služenja roka? Ima, i realni su izgledi da se tu mogu postići daleko bolji rezultati. U jedinice dolaze mladići sa većim stepenom opšte kulture i političke svesti. Opšta sprema starešina je sve veća i razvija se u skladu sa naraslim potrebama vojnika i armije. U tom smislu prilagođava se i metod nastave. No, pri ovom se odmah postavlja pitanje — kako za to obezbediti vreme. Vojnik treba da se za to pripremi, nešto pročita i prodiskutuje.

Šest časova prepodnevne nastave, bez obzira što jedan deo čine praktične radnje i vežbe, znatno su obimni i naporni za vojnika. Tome ne bi trebalo više ništa dodavati. Popodnevno vreme se koristi za zabavu, razonodu, psiho-fizičku rekreaciju, ali i da se nešto nauči i kroz pogodne oblike proširi vojno ili opšte kulturno znanje. U ovom vre-

menu se vojnik, prema sopstvenom interesu, opredeljuje za određen sadržaj. Možemo se potpuno osloniti na svest naših vojnika, da će oni uz pomoć organizacije SK i starešina svoje slobodno vreme iskoristiti za odmor i konstruktivan rad.

Bojazan da će vojnici težiti lakšim sadržajima, zabavi i sportu mogla bi biti samo u slučaju ako ne bi bilo nužnog usmeravanja vojnika od strane starešina i komandi na potrebe obuke i vaspitanja. Kroz dobro organizovanu i izvedenu nastavu može se uvek obezbediti da vojnici slede napore i intencije starešine i kroz druge forme i oblike prihvataju obaveze naknadnog rada, ulože nove napore da utvrde gradivo ili se upoznaju sa novim.

U uslovima ovako postavljenog odnosa prema popodnevnom radu, komande i starešine mogu insistirati i na obaveznosti određenih sadržaja. To bi trebalo ređe primenjivati, samo u posebnim slučajevima i za najvažnije potrebe.

Svemu ovome je preduslov i postojanje jednog visokog stepena organizovanosti, unutrašnjeg reda i čvrste discipline. Slobodan izbor sadržaja od strane vojnika, na kraju, ne znači nedisciplinu i nerad. Tu se stavlja na probu svest našeg čoveka, ali se u nju može imati poverenja.

No, tu čitavu aktivnost vojnika trebalo bi i materijalno obezbediti. Na tom planu još je nedovoljno urađeno. Nema dovoljno popularne literature koju bi vojnik mogao da koristi za proširenje svog vojnog znanja. Pravila i propisi nisu za to pogodni. Za 8 poslednjih godina izdato je svega 7 knjiga iz vojnostručne i vojnotehničke oblasti.

Ni program političkog obrazovanja vojnika nije u tom smislu dovoljno obezbeđen. Ima dosta literature iz NOR, naše bliže i dalje istorije, aktuelnih materijala naše socijalističke izgradnje, ali ona nije uvek popularno data niti pogodna da je vojnik koristi. Ima i brošura sa temama programa, ali one su već zastarele da bi sasvim ispunile svoju ulogu. Jedinice zahtevaju popularno štivo, brošure koje bi bile dostupne i razumljive svakom vojniku, one traže da im se te brošure daju u vlasništvo. I izdavanje čitanke za početnike dalo je dobre rezultate. Sve to treba da podstakne naše izdavače na nove napore.

Postoji interesovanje vojnika za pisanu reč. Veliki je broj pretplaćen, ali samo na pojedine listove, posebno armijske i biblioteke za vojnika. Danas se na jedan armijski list pretplaćuju i po nekoliko stotina vojnika. S obzirom na interes koji postoji kod vojnika, potrebno je da se otvore kiosci pored ili u krugu kasarne, uz vojničke kantine ili klubove. Razumljivo da se ne bi smele zapostaviti obaveze da se knjige popularišu i preko razglasnih uređaja, plakata, izložbi i sl., a posebno živom rečju, kao i susretima sa autorima.

Tu je i problem distanci između kluba, biblioteke i vojnika. Bolje bi bilo da knjiga bude bliža vojnika, npr. u bataljonskoj čitaonici, ili da postoji neki kutak u četi, vojničkoj sobi. Potrebno je i uprostiti proceduru oko izdavanja i prijema knjiga iz biblioteke, što će se pozitivno odraziti na uzimanje knjiga neophodnih današnjem vojniku.

Pukovnik *Zdravko KOLAR*

Neki pokazatelji govore o nezadovoljavajućem porastu znanja kod jednog dela vojnika. Izvršena je provera znanja vojnika pre početka i

neposredno po završetku obrade jedne teme. Kod nekih vojnika znanja su bila isuviše malo uvećana. Osnovni činioци nastave prilikom ovih provera strogo su kontrolisani (organizacija nastave, nastavna sredstva, metode, prema nastavnika itd.) i bili su iznad proseka. Postavlja se pitanje zbog čega je onda do toga došlo. Razlozi se moraju tražiti pre svega u nedovoljnoj aktivnosti vojnika na nastavi, u neulaganju misaonog napora da se shvati i usvoji nastavno gradivo, u pomanjkanju onih aktivnosti koje su nužne u učenju. Jer poznato je da bez te aktivnosti, odnosno ako oni zbog kojih se izvodi nastava nisu spremni na napor koji traži učenje, ne trude se da prate tok nastave, da shvate nastavnu materiju, da uoče uzročno-posledične veze i odnose unutar gradiva, da nauče sve ono što se od njih traži i u tom cilju da ulože odgovarajući trud na nastavi i van nje, ni najbolje vođena nastava ne može dati dobre rezultate.

Neaktivnost, međutim, može biti posledica niza uzroka. Prema mišljenju anketiranih (300 oficira i 360 stažista) nezainteresovanost jednog dela vojnika u toku nastave u prvom redu rezultat je nepovoljnih uslova u kojima se izvodi nastava, njenog slabog kvaliteta, ali i neshvatanja potrebe i značaja onoga što se uči. Moglo bi se reći da je i neshvatanje potrebe ulaganja truda na savlađivanju gradiva dobrim delom rezultat slabosti nastave, mada i drugih vaspitnih mera. Pasivnost se ogleda, na primer, u tome što vojnici sa višim obrazovanjem ređe dobrovoljno diskutuju ili pitaju u toku nastave, zatim u unapred određenom stavu pojedinaca da je glavno da prođe vreme a ako se nešto nauči — dobro je.

Otuda se postavlja pitanje kako aktivirati vojnike u nastavnom procesu i šta u tom pogledu može da učini organizacija Saveza komunista? Aktivirati vojnike na nastavi moguće je pre svega stvaranjem objektivne situacije na samoj nastavi koja bi podsticala aktivnost. Vojnik mora doći na nastavu, mora biti miran i ostaviti utisak disciplinovanog slušaoca, ali on treba biti i aktivan a to zavisi od toga koliko nastava po svom kvalitetu podstiče na misaonu aktivnost. To zavisi i od shvatanja potrebe takvog sadržaja nastave u celini i u pojednostima. Potrebno je, dakle, stvoriti atmosferu u kojoj bi vojnici bio podstaknut da se interesuje, da pita, traži pomoć da nauči i da sam pomaže.

Polazeći od toga i zadatke komunista treba videti upravo u nastojanjima da se stvori takva atmosfera. Postavljanjem na dnevni red pitanje aktivnosti vojnika na nastavi, osnovne organizacije će sigurno sagledati one činioce koji najviše koče aktivnost. Uklanjanjem ih, stvo-riće se uslovi za povećanje aktivnosti.

Neophodno je otvoreno diskutovati o svemu što može da doprinese aktiviranju vojnika u nastavi i u tom smislu istaći obaveze pojedinaca i kolektiva. Pođe li se od toga da uzroci ovoj pojavi mogu da budu za vojnika objektivne ili subjektivne prirode, potrebno je i rešenja tražiti u tom pravcu. Komunisti imaju mogućnost delovanja u oba pravca.

Treba jasno da se vidi ko je svoje obaveze ispunio i do koga stepena. Jer, interes za nastavu, na primer, mora da postoji ne samo kod vojnika nego i kod starešine — nastavnika. Ovaj drugi je naročito značajan faktor u nastavnom procesu, jer ako on uspe da svojim izlaganjem privuče pažnju slušalaca i, razume se, da je zadržati u toku na-

stave — što je svakako uslovljeno načinom predavanja, upotrebom očiglednih sredstava u najpogodnijem trenutku i drugim pedagoškim merama — onda je i aktivnost vojnika — slušaoca uglavnom obezbeđena. Rešenja se, dakle, moraju tražiti i na jednoj i na drugoj strani.

Ocenu činilaca uspešne nastave treba da dadu akteri nastavnog procesa. A to znači da bi i vojnički kolektiv imao šta da raspravlja o obuci.

U tom stvaranju interesa, atmosfere, uslova i obaveza koji bi doprineli punom aktiviranju vojnika u nastavi, leži jedan od vrlo značajnih zadataka komunista u borbi za veće rezultate u obuci.

Major *Stevo BURA*

Ovom problemu prilazim iz prakse. U jedinicama postoji teorijsko i praktično gledanje na popodnevnu, vannastavnu aktivnost. Jedni misle da to treba da budu sasvim slobodni časovi gde bi vojnici birali i radili šta hoće, a drugi — da su to obavezni časovi. Kod nas je popodnevna aktivnost shvaćena kao integralni deo obuke i vaspitanja, kao dopuna tog obrazovnog procesa. Normalno je da se vodi računa o željama vojnika. Ali vojnika zanima sve — od zemlje do kosmosa, od fizike do poljoprivrede. Kako onda te aktivnosti organizovati pa da u njima svaki vojnik nađe svoj interes i zadovolji želju da nešto nauči, a da to doprinosi našoj odbrani. To je utoliko teže što dobar deo ljudi koji je došao u armiju teži da ostane kakav je i došao, čak da ostane pasivan i po strani. A kod onih koji teže da učestvuju, želje su mnogobrojne i raznovrsne. Sastav nije isti. Došli su ljudi iz raznih krajeva, sa različitim obrazovanjem i navikama. Broj nepismenih i onih sa fakultetskom spremom sada je otprilike isti, a pre kratkog vremena bilo je znatno više nepismenih. Prosek obrazovanja je pet razreda osnovne škole.

U toj aktivnosti veliki deo traži zabavu i svaštarstvo, narodne pesme i jeftinu razonodu, a dobar deo, koji je sve veći, traži kvalitetniji program. Željama treba izaći u susret. Ali kako? Mi tražimo srednje rešenje da bismo zadovoljili želje vojnika i potrebe armije.

Posle VI kongresa Narodne omladine ovaj problem je još aktuelniji. Kongres je zaključio da je poželjna još tešnja saradnja armije i omladine, susreti u selu, fabrici i gradu. Za te susrete treba spremiti prigodne kulturno-zabavne programe. S tim u vezi nameće se obaveza kvaliteta. Armija ne može nastupati sa svačim. A da bismo bili interesantni za većinu, moramo tome i program prilagođavati. To važi i za čitavu sadržinu vannastavnih aktivnosti. Svaki vojnik traži ono što ga interesuje. Poljoprivrednici traže teme iz poljoprivrede, fiskulturnici više fiskulture, a tehničari više iz savremene tehnike itd. Sad je na komandi da to sve uskladi. Ona mora da bude majstor da to sve sredi. Savez komunista može i treba u tome mnogo da pomogne da bi se našlo rešenje koje će sve zadovoljiti i najviše aktivirati ljude. Taj rad mora da doprinese i jačanju bojne gotovosti, a istovremeno i da zabavi ljude. Ali se ljudi prethodno moraju privući, zainteresovati za neko pitanje. A njih interesuje dosta stvari. Iz tehnike, na primer, vojnike interesuje izviđanje iz vazduha, rakete, infracrveni zraci, radari, radio-stanice, karte, busole, naoružanje itd. Interesantno je, na primer, da su mnogi vojnici izjavili da bi voleli da nauče čitanje karte. Pokazalo se da se posebno zimi može mnogo naučiti. Niz tema može se po-

pularno ispričati vojnicima. Ali organizacije Saveza komunista ne mogu sve rešiti, već se moraju angažovati i komande. One su dužne ne samo da traže od vojnika da učestvuje u programu već i same da predlažu, daju ideje pa i rešenja za vannastavne aktivnosti. Pri stvaranju programa popodnevnog rada ne sme se zaboraviti da zabava mora da ostane za vojnike, ali da tu treba da dođu i opšteobrazovne i sportske aktivnosti. Ne bi bilo dobro da se vannastavna aktivnost izjednači sa prepodnevnom obukom. To bi bilo produžavanje radnog vremena, a te aktivnosti više ne bi bile ono što treba da budu. Nastava je nastava, a popodne treba dati vojniku punu slobodu da svoju energiju izlije na svoj način, da svoje znanje više iskoristi i prenese na drugove, da se odmori i pripremi za sutrašnji rad. Ti popodnevni časovi drugačije obavezuju. Oni moraju da ostave više mesta slobodi rada i želji vojnika. Tada se više i stvara, a to sve samo doprinosi opštim ciljevima obuke. Ali komande tu moraju više pomoći da se te želje i programi usaglase i da ti časovi budu svestrano korisni. Načelnik vojničkog kluba tu ne može mnogo da nam pomogne, pogotovu sam da vodi čitavu vannastavnu aktivnost. Ali on može da aktivira ljude i da ih delom zaposli. To sve skupa govori da komande i organizacije SK i MPV na ovoj liniji mogu više da pomognu i nađu daleko bolje rešenje popodnevnog rada. Neke jedinice tu su mnogo učinile. Članovi Saveza, vojnici u prvom redu, u svemu ovome daju svoj puni doprinos.

Pukovnik *Dragan VUJIĆ*

Pitanje vannastavnih aktivnosti je interesantno jer je njih teže organizovati nego prepodnevni rad. Vojnici traže da se zabave. Samo se postavlja pitanje čime i kako da se reši problem. Zabave i odmor su neophodni, jer život u kasarni je ponekad jednoličan i neinteresantan. Ali, tu moramo voditi računa da se zabava i dalje obrazovanje nekako sliju, da vojnici i zabavljajući se uče. Čini mi se da kod vojnika ima ideja, ima i snaga, postoje čak i materijalna sredstva, samo sve to treba daleko šire i smišljenije organizovati i aktivirati ih da oni sebi stvaraju zabavu i organizuju svoje »univerzitet«.

Dobro je taj rad povezivati sa terenom gde su kasarne, usklađivati ih sa priredbama i radom omladine. Kod nekih postoji tendencija da te aktivnosti budu većinom u obliku predavanja, čitanja, pa čak ima mišljenja da to bude i produžetak prepodnevnog rada. Smatram da to nije dobro. Vojnik mora da se zabavi i odmori, a tek posle i da nauči.

Neki žele da te vannastavne aktivnosti budu još merljivije, da se evidentiraju. Jedan deo možemo meriti. Možemo tačno znati koliko je održano predavanja, gledano filmova, predstava, pročitano knjiga, itd., ali jedan veći deo te aktivnosti, tog stvaralaštva ne možemo meriti. To je ono zadovoljstvo, ono stvaralaštvo, osećanje za lepo, patriotizam, interes koji se budi za probleme, što je često daleko važnije od brojki. Ta zabava i razonoda veoma su korisni za vreme letnjih vežbi, na pokretnom logorovanju. Ali odmor se nikad ne sme zaboraviti.

Vojnici tačno znaju šta hoće i kad bi se analizirale njihove želje brzo bi se našlo rešenje sa kojim bi svi bili zadovoljni. Čini mi se da otpor tim slobodnim aktivnostima više daju komande možda baš zbog toga što ih je teže organizovati.

Umjesno je, čini se, ispitati opravdanost smjelije orijentacije na kombinovanje rekreacije, aktivnog odmora i aktivnosti neposredno usklađenih sa zahtjevima vaspitno-obrazovnog procesa. Radi se o tome da se popodneвно vrijeme, pored aktivnosti za koje se vojnici slobodno opredjeljuju, koristi za obaveznu pripremu vojnika za vojnu i političku obuku — prije svega za individualno i grupno učenje u kružocima, a zatim i za predavanja, debate, konsultacije, seminare, praćenje nekih filmskih predstava i programa RT i dr. Naravno, razumna razmjera u realizaciji principa fakultativnosti i obaveznosti mora biti osigurana, jer svako pretjerano forsiranje u bilo kojem pravcu ne bi bilo korisno. Ukupnost svih tih aktivnosti (vannastavnih i nastavnih) omogućuje vojniku psiho-fizički odmor, proširivanje starih i sticanje novih vojnih, političkih, tehničkih i drugih znanja.

Više faktora navodi na takvu orijentaciju: skraćenje vojnog roka uz iste ili čak veće programske zahtjeve koji prate proces modernizacije naših oružanih snaga; sve više vojnika čije opšte obrazovanje (blizu 50% vojnika u okviru čitave Armije imaju završenu najmanje osmogodišnju školu) i pozitivan interes da što bolje savladaju program traže vrijeme i materijalno obezbjeđenje za individualan rad i druge aktivnosti; raste broj vojnika koji mogu više-manje da samostalno izučavaju određene sadržaje i čije interesovanje zalazi i u neke šire probleme pripreme i vođenja oružane borbe i aktivnosti civilne odbrane u miru i ratu, kao i društveno-političkih i ekonomskih kretanja u svijetu i u nas; naponi u prijepodnevnoj obuci ne iscrpljuju fizičke i psihičke mogućnosti mladih ljudi, tako da bi popodneвно vrijeme moralo biti rezervisano gotovo isključivo za aktivan odmor; neprekidno podizanje društvenog i ličnog standarda vojnika (nove kasarne, klubovi itd.) pruža sve bolje uslove za unapređenje najraznovrsnijih aktivnosti u jedinicama.

Korišćenje popodnevnog vremena nametnulo bi, vjerovatno, neke nove obaveze komandama i starješinama (određivanje i planiranje obaveznih sadržaja i oblika, izbor i obezbjeđivanje literature — šire i uže i raznih tehničkih sredstava, povremeno neposredno učešće u realizaciji nekih zadataka itd.), ali bi, s druge strane, doprinijelo da se lakše i potpunije dostignu postavljeni obrazovni i vaspitni ciljevi u trupi. Razvili bi se uslovi za aktiviranje vojnika u nastavi. Takav kurs, očigledno, potencira i pitanje izdavanja popularnih brošura i udžbenika za vojnike. Korisno je da, tako reći, sve što je bitno u programu obuke bude obrađeno u brošurama i udžbenicima i dostupno vojnicima. Zato bi Biblioteka za vojnike, uz angažovanje organa DSNO-a i drugih faktora, morala da ubrza ispunjavanje postavljenog izdavačkog plana i da ga dopuni. Morali bi se brže razvijati uslovi za rad brojnih kurseva tehnike za vojnike. Isključeno je da bi cjelokupnu odgovornost za organizaciju i sprovođenje ove aktivnosti mogli da snose samo organi za moralno-političko vaspitanje; tu odgovornost morale bi da preuzmu komande, tj. svi organi komandi, zavisno, u prvom redu, od sadržaja koje vojnici popodne izučavaju.

Materijali o ovoj temi koje je sredila Uprava za MPV uz saradnju drugih organa DSNO-a i korišćenje analiza izvršenih u jedinicama predstavljaju dovoljnu osnovu za kompletno razmatranje i donošenje trajnijih odluka u ovoj oblasti.